

"Det förkastade judefolket". Synen på judar och judendom i svenska skolläromedel av Leif Carlsson

Recension införd i Världen idag: Leif Carlsson. *"Det förkastade judefolket". Synen på judar och judendom i svenska skolläromedel*. Sekel Bokförlag, 2013. Leif Carlsson är teologie doktor (Lund) pastor och lektor vid Högskolan i Jönköping.

Carlsson presenterar ett viktigt forskningsprojekt i bokform för att kartlägga vilken bild av judar som förmedlats i svenska skolors läromedel under 1900-talet. Boken är lättillgänglig och informativ.

Boken har en bred ansats och är indelad i tre avsnitt. För att kunna förstå värderingar i läromedlen tecknar Carlsson först bakgrunden under rubriken **Judefientlighetens europeiska historia**. Här förklaras antisemitismens rötter och väg i Europa. Samhällen som dominerades av lutherdom skapade generellt sett en negativ bild av judar. Avsnittet **Svenska förhållanden** tar upp hur bilden av judisk tro inom universitetsteologin direkt påverkat beskrivningen av judar i skolans läroböcker. Uppfattningen vid universiteten blir med tiden åsikten i skolan. Under överskriften **Judendomen i skolan** analyserar Carlsson på drygt hundra sidor ett tjugotal läroböcker i realskola/grundskola under perioden 1907-2012. Tre frågeställningar ställs: Hur påverkas unga människors religiösa värderingar av skolans undervisning? Hur presenteras religiös mångfald i böckerna? Vad väljer läromedelsförfattarna att betona?

Carlssons undersökning identifierar sådant som ofta tas för givet och ligger i det undermedvetna. Boken blir något av en mentalitetsanalys, hur det kommer sig att vi svenskar tänkt olika angående judar det senaste hundra åren. Exempelvis beskrivningen av kristendomen som judendomens motsats. Eller föreställningen att Jesus revolterar mot samtidens judendom och skapar en ny religion. Boken sätter fingret på rena fördomar, eller okunskaper som många tar som självklara fakta, som att judar lär att den som vill få del av Guds kärlek måste göra sig förtjänt av den. Eller att judar tror att människan blir frälst genom goda gärningar, eller vanföreställningen att judendom är nationalistisk och inåtvänd medan kristendom är universell. Eller att judendom är liktydigt med fariseism... Listan kan göras lång.

Ämnet kristendomskunskap/religionskunskap förändrades under 1900-talet. En direkt negativ attityd till judar och judisk tro som rådde fram till mitten av 60-talet ersattes av en strävan mot objektivitet och historisk förståelse. En tydlig distansering sker från en värderande lutherskt konfessionell spegling av judar. En viktig orsak till revideringen är att historiska kunskapen av den äldsta judendomen och kristendomen ökat påtagligt under 1900-talet. Äldre forskning har oftast negligerat det för Nya testamentet självklara, nämligen att Jesus och den första församlingen var judar.

Carlsson påpekar dock att en eftersläpning sker. Judendomen beskrivs även efter millennieskiftet som en förtjänstreligion och judarna som kollektivt ansvariga för Jesu korsfästelse. Förklaringen till detta menar Carlsson är "mer eller mindre nedärvda, omedvetna tankestrukturer", en latent kristen judendomskritik hos läromedelsförfattare.

Därför är Carlssons bok så viktig, för att den medvetandegör värderingar som styr skolans framställning av judar och judisk tro. Skolan speglar samhället och samtidigt formar skolan människors synsätt. Detta blir bokens oundvikliga utmaning, att kontinuerligt vara på alerten och påtala fördomar och osaklighet om judar och judisk tro. Inte minst viktigt är detta för pastorer och lärare. Okunskap och stereotyper får inte tillåtas vare sig fördunkla bibeltexternas budskap eller leda till nedsättande attityder till judar.

Göran Lennartsson